

Słowniczek

Archiwum

Instytucja zajmująca się gromadzeniem, katalogowaniem, przechowywaniem i udostępnianiem zbiorów o charakterze historycznym, mających trwałe znaczenie dla dokumentowania dziejów i przeznaczonych do wieczystego przechowywania. O archiwum można także mówić w przypadku wydzielonej komórki organizacyjnej w instytucji, która zajmuje się tworzoną przez tę instytucję dokumentacją.

Audiodeskrypcja

Opis słowny warstwy wizualnej utworu, dostępny jako materiał dźwiękowy.

Biblioteka cyfrowa

Biblioteka, w której wszystkie zbiory mają format cyfrowy i dostępne są za pośrednictwem komputera. Dostęp do nich można mieć na poziomie lokalnym lub za pośrednictwem Internetu. Służy ona do publikowania czasopism elektronicznych, e-booków oraz zdigitalizowanych materiałów w wersji tradycyjnej, a także zdjęć, obrazów, materiałów audiowizualnych i innych. Biblioteki cyfrowe tworzy się po to, by chronić zbiory przechowywane w bibliotekach przed zniszczeniem, zapewniać dostęp do wiedzy, nauki i kultury wszystkim zainteresowanym, upowszechniać i promować w skali globalnej lokalne, regionalne i narodowe dziedzictwo kulturowe, udostępniać materiały dydaktyczne, upowszechniać efekty badań naukowych, stymulować rozwój nauki.

W Polsce istnieje kilkadziesiąt bibliotek cyfrowych. Biblioteka cyfrowa może być tworzona przez jedną instytucję (wówczas jest to instytucjonalna biblioteka cyfrowa) lub przez wiele współpracujących ze sobą instytucji i organizacji działających w tym samym regionie (wówczas jest to regionalna biblioteka cyfrowa). Biblioteki te działają w sieci i współpracują ze sobą na różne sposoby.

Creative Commons

Międzynarodowa [organizacja pozarządowa](#) (założona w Stanach Zjednoczonych), która stworzyła [system licencji](#) i zajmuje się jego rozwijaniem. Licencje Creative Commons to gotowe rozwiązania prawne, z których można skorzystać od razu bez żadnego przygotowania prawniczego. Skorzystanie z licencji z punktu widzenia twórcy polega na oznaczeniu nią swojego utworu. Powoduje to udzielenie każdemu zezwolenia na korzystanie z tego utworu w zakresie określonym w licencji.

Digitalizacja

Działanie polegające na przeniesieniu materiałów zapisanych w postaci analogowej do formatu cyfrowego. Digitalizację można zdefiniować jako proces pozyskiwania cyfrowego, jak najbardziej wiernego, odwzorowania obiektu i opisujących go metadanych.

Dokumentacja wizualna

Dokumentacja wizualna to odwzorowanie obiektu, w zależności od rodzaju nośnika mogą być to np. odbitki fotograficzne, fotografia cyfrowa, skany, negatywy, rysunki itp.

Domena publiczna

Jest to szeroka grupa utworów, które nie są — z różnych względów — objęte autorskimi prawami majątkowymi. W domenie publicznej są dzieła, do których autorskie prawa majątkowe wygasły i te, które nigdy nie były przedmiotem prawa autorskiego.

Dozwolony użytek

Możliwość nieodpłatnego korzystania z dzieła bez zgody posiadacza praw majątkowych. Dozwolony użytek osobisty oznacza możliwość korzystania z dzieła, jak również kopiowanie go na użytek własny lub osób bliskich. Istnieje także dozwolony użytek publiczny, z którego korzystają biblioteki, muzea, archiwa i szkoły.

Dziedzictwo kulturowe

Zbiór rzeczy, obiektów, budynków i zjawisk posiadających historyczną, estetyczną, archeologiczną, naukową, etnologiczną lub antropologiczną wartość, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju.

Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu [Konwencji UNESCO](#) obejmuje tradycje i przekazy ustne, w tym język; sztuki widowiskowe, taniec, teatr; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Licencja

Dokument prawny lub umowa określająca warunki korzystania z utworu, m.in. czas, zakres swobody użytkownika, pola eksploatacji.

Metadane

Dosłownie „dane o danych”. Zestaw ustrukturyzowanych informacji dotyczących obiektu (np. graficznego, audiowizualnego). Metadane służą do opisu, wyszukiwania, wykorzystania, zarządzania i przechowywania obiektów. Informacje zawarte w metadanych to m.in. prawa (wydawnicze, autorskie, licencje), dane fizyczne i techniczne obiektu (np. medium, rodzaj nośnika, datowanie itd.), informacje związane z przechowywaniem (stan zachowania, możliwość digitalizacji, możliwość odtwarzania, warunki przechowywania).

Pierwotnie metadane służyły do opisu i zarządzania obiektami analogowymi. Wraz z pojawieniem się obiektów cyfrowych, koniecznym stało się uwzględnienie w metadanych informacji charakterystycznych dla świata cyfrowego – m.in. format pliku cyfrowego, wymiary w pikselach, rozdzielczość, itd.)

Obiekt

Pojedynczy przedmiot – np. w kolekcji muzealnej – liczony jako jedna sztuka. Np.: obraz to jeden obiekt, para świeczników to zespół dwóch obiektów, a dzbanek z pokrywką to jeden obiekt złożony.

Obiekt cyfrowy

Cyfrowe odwzorowanie obiektu fizycznego, lub obiekt cyfrowy wytworzony jako wynik jednego lub wielu procesów digitalizacji obiektu fizycznego, jego fragmentu lub wielu takich obiektów i traktowany jako całość.

OCR

Optyczne rozpoznawanie znaków (ang. Optical Character Recognition). Proces tworzenia na podstawie obrazu rastrowego – zdjęcia lub skanu strony druku – tekstu w formacie pozwalającym na edycję, wyszukiwanie słów itd.

Otwarte zasoby edukacyjne (OZE)

Zasoby edukacyjne na wolnych licencjach (lub przeniesione do domeny publicznej), udostępniane za pośrednictwem dowolnych technologii informacyjno-telekomunikacyjnych.

Utwór

Każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (art. 1 p. 1 [Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych](#)).

Utwór zależny

Utwór zależny opracowanie cudzego utworu. Ma w sobie jakiś twórczy wkład nowego autora, ale korzysta też z elementów utworu oryginalnego (macierzystego), np. adaptacja, tłumaczenie, remiks czy przeróbka.

Wolne licencje

Licencje, które odpowiadają definicji Wolnych Dóbr Kultury i respektują prawa użytkowników, czyli zezwalają na korzystanie, rozpowszechnianie, modyfikowanie oraz rozpowszechnianie modyfikacji utworu.

Źródło informacji

Źródła informacji mogą być drukowane (np. książki, mapy), elektroniczne (strony www, blogi, fora internetowe) lub osobowe (inne osoby, od których możemy się czegoś dowiedzieć). Do każdego źródła należy odnosić się krytycznie, badać jego wiarygodność.

Przy tworzeniu słowniczka wykorzystano materiały z następujących źródeł:

- Słowniczek w serwisie *Edukacja Medialna*, [Słowniczek dla młodzieży i dorosłych](#), serwis Edukacja Medialna, Fundacja Nowoczesna Polska
- [Pierwsza pomoc w prawie autorskim: przewodnik](#). Autorzy: Piotr Czerniawski, Jarosław Lipszyc, Marcin Wilkowski. Fundacja Nowoczesna Polska 2012
- [Otwarte Zasoby Edukacyjne. Szukaj, twórz, dziel się](#). Autorzy: Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiewicz, Kamil Śliwowski, Katarzyna Werner. Koalicja Otwartej Edukacji. CC BY-SA 4.0
- [Słownik pojęć NIMOZ](#)